

Altertavle fra
Marianer-kapellet ved
Vor Frue kirke i Haderslev.
Her var fire præster ansat
af nogle adelige slægter
udelukkende med det
formål at afholde messer
til Jomfru Maria.
Foto: Linda Hermansen

Helvede, skærsild og paradis

Den katolske kirke var i middelalderen menneskets eneste støtte i en verden, hvor sjælens frelse blev truet fra alle sider.

Af Lennart S. Madsen

lema@museum-sonderjylland.dk

I middelalderen, der i Danmark dækker perioden 1000 e.Kr. til reformationen i 1536, var danskerne en del af den store kristne menighed, der i det meste af Europa var identisk med den romersk-katolske kirke.

Kirkens overhoved var paven i Rom, hvis embede gik tilbage til apostlen Simon, om hvem Kristus havde sagt: "Du er Peter og på den klippe (petros) vil jeg bygge min kirke". Selve grundvolden i den romersk-katolske kirke var dog biskopperne, hvis magt i kraft af deres rituelle indvielse gik tilbage til Kristi indvielse af apostlene som forkyndere og sjælehyrder. Som apostlenes efterfølger havde biskoppen myndighed til at uddanne præster, at dømme i kirkelige sager (kanonisk ret), og havde retten til at udføre alle syv hellige sakramenter, de hellige handlinger. Disse var dåb, nadver, firmelse, bod, den sidste olie, ægteskabsindgåelse og præsteindvielse. Det sidste var det vigtigste, for præsten fik med den hellige indvielse ret til på biskoppens vegne at udføre de øvrige sakramenter.

For det almindelige menneske var sognepræsten nemlig den absolut vigtigste. Gennem sin indvielse havde han forbindelse direkte til Kristus, og dermed adgang til de sakramenter, der kunne sikre menigheden frelsen. Præsten døbte barnet, foretog vielsen, uddelte nadve-

ren, hørte ens skriftemål og pålignede en passende bod, og endelig uddelte han den sidste olie. Den hellige messe kunne ikke gennemføres uden præsten. Han var forbindelsesleddet mellem menneske og Gud! Uden sognepræsten var frelsen og det evige liv umulig at opnå.

Overalt lurede djævelen på at plage mennesket med sygdom og lemlæstelse, fordærve afgrøderne og fange sjælene ned til helvede. Kun kirken kunne sikre menneskets frelse, og skrifte, syndsforladelse og bod spillede her en afgørende rolle. Man måtte bekende sine synder overfor præsten for at få tilgivelse. Præsten gav syndsforladelse og idømte en bod: man skulle sige et antal "Fadervor", tænde lys, ofre til de fattige eller til kirken, faste i en periode, tage på en pilgrimsrejse etc.

En særlig gruppe mennesker, helgenerne, der havde levet et særligt kristeligt liv eller havde lidt martyrdøden, var syndefri. De kom direkte i paradiset, hvor de befandt sig i Guds nærhed. Dem lyttede Gud særligt til. De kendte menneskelivet, og hvis man bad til dem, gik de gerne i forbøn overfor den strenge Gud. I takt med at angsten for at miste sjælens frelse steg igennem middelalderen, kom der stadig flere helgener til og dermed sidealtre, hvor der kunne læses bønner, ofres og holdes messer.

Kirken udviklede med tiden sin opfattelse af synden. Mennesket kunne ikke bøde for alle sine synder i livet, så sjælen skulle renses for

alle resterende synder i skærsilden. Tiden i skærsilden kunne afkortes ved at udøve fromme handlinger på forhånd. Man fik aflad. Et besøg ved Veronikas Svededug i Peterskirken afkortede f.eks. tiden i skærsilden med 10.000 år! Det udviklede den romersk-katolske kirke til en forretning. Helgenerne havde nemlig efterladt et udtømmeligt overskud af gode gerninger, som kirken kunne dele ud af eller sælge. I senmiddelalderen kunne man købe en andel af de gode gerninger, et afladsbrev. Den handel greb om sig, og det var i protest mod det, at Martin Luther tog det første skridt ad vejen mod en reformation af kirken.

FAKTA

I 2017 fejres over hele verden, at det er 500 år siden Martin Luther indledte reformationen. I årets løb vil fire forfattere i en række artikler i Haderslev Ugeavis præsentere forskellige aspekter af reformationshistorien, primært med fokus på Haderslev og omegn.

Forfatterne er:
Jens Chr. Gjesing
Christa Hansen
Lennart S. Madsen
Anker Thygesen